

Рэстаўратар з Гродна

Крыніца друкавання: Кіслы, У. Рэстаўратар з Гродна: [Інтэрв'ю з мастаком Уладзімірам Кіслым] [Электронны рэсурс] / Гут. Міхаіл Карневіч // Радыё Свабода: сайт. — Рэжым доступу: <http://www.svaboda.org/a/restauratar-z-harodni/28179531.html>. — Час доступу: 20.12.2016.

Рэстаўратар з Горадні Ёладзімер Кіслы ўратаваў сотні абразоў і іншых твораў сакральнага мастацтва, а як мастак-жывапісец наладзіў шмат аўтарскіх выстаў. 26 сьнежня яму спаўняецца 60 год — з гэтай нагоды карэспандэнт Свабоды завітаў у ягоную майстэрню. Гэта нібы працяг экспазыцыі Музэя гісторыі рэлігіі, у якім мастак працуе 37 год.

Пра свой лёс і лёс беларускага мастацтва

Карневіч: Паколькі я наведаў вас з нагоды юбілею, то першае, пра што хацелася б запытацца — як пачуваецца, якія думкі адольваюць, наагул — чым жывяце?

Кіслы: У дзяцінстве мне здавалася, што чалавек у 60-гадовым узросьце — гэта папросту стары дзед. Вядома, у такім узросьце чалавек ужо пачынае аналізаваць, што пражыта і што засталася. Некалі Жуль Вэрн пісаў: на пачатку жыцця яно здаецца прывабным неабсяжным акіянам, а ў канцы — недарэчнасьцю і прыкрасьцю. Мне б хацелася гэтага пазьбегнуць.

Хачу сказаць, што я з маленства марыў працаваць у музэі і цікавіўся гэтым яшчэ ў школе. І мастаком-рэстаўратарам стаў невыпадкова, нягледзячы на тое, што скончыў геафак. Я стаў прафэсійным рэстаўратарам, а вось жывапісцам лічу сябе ўсё ж аматарскім, хоць зладзіў мноства выставаў.

Карневіч: Праз вашы рукі прайшлі сотні мастацкіх твораў, якім вы вярнулі іх выгляд і вартасць. І таму хто, як ня вы, можа сказаць пра лёс беларускага мастацтва, пра тое, што яму давялося перажыць...

Кіслы: Беларуская матэрыяльная культура, якая дажыла да нашых дзён, перацярпела неверагодныя пакуты. Я нават часта задумваўся — ці ёсьць яшчэ такая культура ў сьвеце, якая б столькі цярпела? Зьмены ўладаў, ідэалёгіі, войны, канфлікты, палітычныя перамены, гады валюнтарызму, «перабудова»... Увесь час нешта ламалася, вывозілася, перавозілася, гарэла.

Да прыкладу, у маёнтку Фэрдынанда Рушчыца чырвонаармейцы палілі печы рамамі ад карцінаў. Калекцыі Радзівілаў павывозілі ў Расею, і нашы

мастацтвазнаўцы вымушаныя былі потым ездзіць туды, казаць, што ў нас нічога не засталася, і прасіць хоць копію таго ж Саўрасава. Нам жа вядомы і лёс скарынаўскіх кніг, і бібліятэкі Храптовіча — гэта, на жаль, ужо незваротна.

Карневіч: Але ж ва ўсім гэтым ёсць і наша віна. Вам не здаецца?

Кіслы: Ёсць і такія прыклады. Некалі Міхась Ткачоў мне распавёў пра Піліпа Пестрака, імем якога ў нас названа вуліца. У часы, калі Вільню аддалі літоўцам, там расфармоўвалі беларускі музэй і прапанавалі беларусам забраць экспанаты. Піліп Пястрак, да якога тады і зьвярнуліся, сказаў: "А на чорта нам нацдэмаўскі музэй..." Музэй расфармавалі, а яго экспанаты трапілі ў літоўскія музэі. А там і слуцкія паясы, і галасьнікі, сабраныя Луцкевічамі, і многае іншае. Мы падчас проста бессаромна самі спрыялі разбазарваньню народнага скарбу.

Пра шанец, які дае свая дзяржава

Карневіч: Але ж гісторыя дала беларусам яшчэ раз шанец. Аднавілася незалежная дзяржава. За гэты час ці шмат удалося зрабіць у сваім музэі?

Кіслы: У 1980 годзе, калі я пачаў працаваць у музэі, то быў вельмі рамантычна настроены, мне здавалася, што праз культуру можна шмат што зрабіць. Думалася, што адбудуем палацы, заговорым на роднай мове і станем нармальнай эўрапейскай дзяржавай. На жаль, усё аказалася нашмат складаней.

Мне здавалася, што я здолею ў сваім музэі стварыць сапраўдныя рэстаўрацыйныя майстэрні, дзе працаваў бы не адзін майстар, і гэтыя майстэрні ведалі б у Эўропе, але я надалей тут адзін. Зразумела, што рэстаўрацыя патрабуе ўмоў, затратаў. І калі пры камуністах прыходзілі і яшчэ падтрымлівалі маральна — маўляў, малайчына, хлопец, — то цяпер і гэтага няма.

Мне давялося прыдумаць самому тут нейкую форму выжываньня, і, па сутнасьці, я сам фундатар гэтай дзейнасьці, хаця працую ў дзяржаўнай структуры.

Карневіч: Тым ня менш вашы працы можна пабачыць у шматлікіх цэрквах і касьцёлах. Вы часам робіце рэстаўрацыю ня толькі для беларускіх музэяў, а і для замежных?

Кіслы: Так, праз мае рукі прайшлі сотні твораў мастацтва, і сапраўды іх можна пабачыць ня толькі ў музэях і храмах Беларусі, ёсць і за межамі. Праўда, я б не сказаў, што мне часта трапляліся нейкія ўнікальныя рэчы. Наш

музей — гісторыі рэлігіі — мы пачыналі рабіць з нуля, аб'ездзілі ў пошуках экспанатаў усю Беларусь. Безумоўна, ёсць вартыя рэчы, але такога, каб нечаму вельмі здзівіцца, на жаль, ня скажаш.

Хаця ўсё гэта адносна. Вось нядаўна рэстаўраваў зь Бераставіцкага раёну расьпяцьце Ісуса Хрыста. Уявіце, там каталікі і праваслаўныя па чарзе пілавалі яму ногі, рабілі то на адзін, то на два цьвікі. Перад гэтым расьпяцьцем маліўся Каліноўскі. Я рэстаўраваў і адчуваў, як гэтае расьпяцьце пакутавала разам зь лёсам нашае краіны. Гэта часам нагадвае вельмі трагічны сюжэт.

Пра беларускія музеі

Карневіч: Вы казалі, што зь дзяцінства марылі працаваць у музеі. Адпрацавалі ў ім 37 гадоў. Ці ёсць сатысфакцыя, што ваш музей насамрэч служыць беларускай культуры, выхоўвае пакаленьні?

Кіслы: На жаль, зь цягам часу я заўважаю, што музеі наагул і наш у прыватнасьці набываюць трохкі іншую функцыю. Магчыма, за выключэньнем толькі элітных, такіх як музей Вялікай айчыннай вайны, Мастацкі музей Беларусі.

Музей, на маю думку, гэта месца, дзе жывуць музы. Ён пакліканы зьбіраць гістарычныя, матэрыяльныя, духоўныя каштоўнасьці. А цяпер іх чамусьці скіроўваюць на нейкія забаўляльныя імпрэзы камэрцыйнага характару, нават праводзяць там вясельлі. А гэта месца, дзе павінны працаваць навукоўцы, а ня месца, дзе ракою льецца шампанскае і дзеюцца розныя сьвістапляскі.

Я разумею, што з маім пунктам гледжаньня ніхто ня будзе лічыцца, але для мяне музэй — гэта храм. Часта можна пачуць: а вы ж нічога не прадукцеце. Цікава, а ці хто-небудзь ацэньваў грашовую вартасьць таго, колькі каштуе сонечны дзень?

Пра мастацтва рэстаўрацыі

Карневіч: Кожная дзейнасьць пакідае на чалавеку пэўны адбітак, хоча ён таго ці не. А вось праца рэстаўратара — што яна наклала на вас?

Кіслы: Не заглыбляючыся ва ўсе далікатнасьці, скажу, што калі іду па вуліцы і бачу — ляжыць нешта паламанае, то праходжу побач, не чапаю, а галава ўжо пачынае аналізаваць, якім чынам гэта магло здарыцца і як гэта магчыма паправіць. І гэта ад мяне ўжо не залежыць.

Карневіч: Калі вы рэстаўруеце рознага кшталту рэчы, напэўна, ацэньваеце тых майстроў, якія іх некалі рабілі. На ваш погляд, якімі былі беларускія мастакі, майстры, якія жылі, скажам, у XVI–XIX стагодзьдзях, ці адпавядаў іхні ўзровень эўрапейскім майстрам і мастакам?

Кіслы: Так, сапраўды, калі займаеся рэстаўрацыяй, то цалкам аналізуеш працу майстра, мастака, нават уяўляеш яго. Адрозьніваеш бачыш прафэсійнага мастака, бо ў яго ўсё дасканала, нават палатно прагрунтавана адметна, бачыш, як некалькімі мазкамі сапраўдны адмысловец маляваў палец апостала, і той атрымліваўся як жывы. Гэта ўсё заўважна адрозьнівае.

Праўда, мушу сказаць, што па-сапраўднаму мастацкіх рэчаў у сьвеце наагул мала. І ў нашых мастакоў сустракаюцца рэчы, якія цалкам адпавядалі эўрапейскаму ўзроўню. Мне трапляліся такія рэчы. І ўсё ж пры ўсім пры

гэтым мая задача як рэстаўратара — любую рэч вярнуць да жыцця на самым высокім узроўні.

Пра Гародню

Карневіч: Колькі вас ведаю, вы заўсёды падкрэсьлівалі сваю беларускасьць, былі сярод тых, хто распачынаў "Паходню", заўсёды размаўляеце па-беларуску. Як на вашу думку — чаму за часы незалежнасьці тая ж Гародня так і ня стала па-сапраўднаму беларускай?

Кіслы: Я, дарэчы, заўсёды адчуваў і адчуваю, што жыву ў беларускім горадзе, хоць за беларускую мову даводзілася часам у маладосьці і з кулакамі стаяць.

Я цяпер думаю, што ў розныя часы людзі думалі па-рознаму. Вось жылі сваімі кварталамі, нехта гаварыў па-габрэйску, нехта па-польску. Але час змяніўся. Памятаю, як Аляксей Карпюк мне распавядаў: калі прыйшлі немцы, то гарадзенцы праз тры месяцы загаварылі па-нямецку.

На жаль, такі ў нас пераменлівы рэгіён, і вельмі часта мы ня ўмеем шанаваць сваё, берагчы. Канечне, я мару, каб такія пытаньні не былі тэмай для абмеркаваньня, каб мы ўрэшце збудавалі сваю сапраўдную хату і жылі ў ёй гаспадарамі, і мовай для ўсіх была наша родная беларуская мова. Але такога няма. Хаця Гародня — беларуская, бо інакш якая яна?

Увогуле, з разуменьнем патрыятызму ўсё становіцца больш размыта, хоць раней было ўсё больш уцямна — гэта наша краіна, мы тут гаспадары і г.д. Але цяпер бачу, што трэба быць больш ляяльным і памяркоўным.

І я ўжо не крыўдую на жанчыну ў кіёску, калі запытаюся пра лютаўскі нумар часопіса, а мне адказваюць, што літоўскіх тут не прадаюць. І калі я казаў, што вы, напэўна, прыехалі сюды з Тамбова, то мне ў адказ гучала: а гэта вас так ва ўнівэрсытэтах вучаць гаварыць...

Гэта тваё і табе баліць, але такія рэчы дзяржава павінна больш культываваць і рабіць. І гэта трэба рабіць зь любоўю.

Пра пляны

Карневіч: Хутка пэнсійны ўзрост, і можна будзе заняцца тым, чым хочацца. У вас якія пляны?

Кіслы: Займуся тым, чым кожны чалавек марыць займацца на свабодзе. У маім выпадку — тым самым. Толькі тады, калі хочаш, і выбіраючы тое, што табе цікава